

development on the issue in local and foreign scientific-pedagogical literature allowed to define that despite the modern labour market need in specialists with formed arts-creative competence there is still the lack of theoretical basis for forming the following competence.

It is grounded that the profession technicians-constructor is the one of “A human being-art image” type so there us a need for high creative specialists. The forced world fashion industry development and the easier textile goods supply to Ukrainian market make the native VET re-think and re-look through the traditional approaches to specialist’s training for the textile industry taking into account raising their competitiveness.

There is a growing need for high-qualified specialists able to realize the whole process of goods design from the draft model to the production technologies, with good knowledge of new fashion tendencies, technologies for art designing and decorating clothes, modelling difficult and interesting clothes of different types using different materials in the native textile industry. It is proved that technicians-constructors have to have not only designing and technology knowledge but also the Arts ones for direct forming their arts-creative competence.

The attention is brought to the mosaic way of forming clothes technicians-constructors’ arts-creative competence at colleges. There is the problem of sector high education standard for textile industry. The importance of VET improvement for textile industry specialists via raising the attention to clothes technicians-constructors’ arts-creative competence forming.

References

1. Verkhovna rada. Zakonodavstvo Ukrainy, 2014. *Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» № 37-38*. [online] Dostupno: <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>> [Data zvernennia 28 Zhovten 2018].
2. Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V.Vernadskoho. Naukova periodyka Ukrainy, 2018. *Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku, Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 25.06.2013 r., № 344/2013*. [online] Dostupno: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2013_8-9_6> [Data zvernennia 15 Zhovten 2018].
3. Haluzevyi standart vyshchoi osvity, 2015. *0516 Tekstylna ta lehka promyslovist 18 Vyrobnystvo ta tekhnologii 182 Tekhnologii lehkoipromyslovosti 05160203 modeliuvannia ta konstruiuvannia promyslovykh vyrobiv*. Kyiv: Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy.
4. Kudrenko, D., 2017. *Dydaktychni umovy formuvannia khudozhno-hrafichnykh kompetentnostei studentiv mystetskykh spetsialnostei*. Kherson: KVNZ «Khersonska akademiia nepererвної osvity».
5. Ovcharuk, O.V., 2009. Kompetentnisnyi pidkhid v osviti: zahalnoievropeiski pidkhody. *Informatsiini tekhnologii ta zasoby navchannia*, 5. [online] Dostupno: <<http://www.imce.edu.ua/net/em.html>> [Data zvernennia 12 Zhovten 2018].
6. Sysoieva, S.O., 2006. *Osnovy pedahohichnoi tvorchosti*. K.: Milenium.
7. Fursa, O. ta Orlov, V., 2015. Problemy proektuvannia profesiinoi kariery maibutnikh fakhivtsiv iz dizainu. *Mystetska osvita*, 10, s.5-17.

УДК 377.011.3-052:37.091.33:005.336.2

<https://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.16.104-108>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Галина Однороз,

аспірант Інституту професійно-технічної освіти

Національної академії педагогічних наук України

ORCID: 0000-0003-4498-0816

e-mail: RGV.20.04@gmail.com

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

компетентність,
ключові компетентності,
компетенції,
компетентнісний підхід,
soft-skills,
hard-skills,
digital-skills,
інтерактивні технології

Реферат

У статті ключові компетентності представлені як необхідна умова сьогодення, зумовлена впливом технологій на формування особистості, соціальне життя в цілому та ринок праці. Уточнено суть понять «компетенція», «компетентність». Здійснено порівняння двох груп життєвих навичок: soft skills та hard skills, які є невід’ємною частиною професіоналізму та ефективності майбутніх фахівців. На основі теоретичного аналізу обґрунтовано актуальність розгляду проблеми формування міжпрофесійних навичок в учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Акцентовано увагу на необхідності формування саме ключових компетентностей, які сприяють успішній особистісній та професійній кар’єрі.

Сформовані ключові компетентності випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти розглянуто як педагогічну мету, основний показник освітнього результату, що якнайповніше відображає потреби особистості, суспільства й роботодавців. Розвиток «м'яких навичок» майбутніх кваліфікованих робітників передбачає здатність до саморозвитку, творчого та критичного мислення, уміння формувати власну думку, дозволяє адаптуватися до нових умов, виконувати нестандартні завдання. Наголошено на результативності використання інтерактивних технологій в освітньому процесі закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі: ЗП(ПТ)О) з метою формування ключових компетентностей. Розглянуто засоби інтерактивних технологій, як механізмів залучення учнів до діяльності, що сприяє розвитку «м'яких навичок». Визначено особливості інтерактивних методів «Робота в малих групах», «Дебати», «Мозковий штурм» та їх вплив на розвиток комунікативних навичок учнів, готовності до вирішення проблем, здатності аналізувати та планувати результати своєї діяльності. Дані методи займають особливе місце в освітньому процесі і на сьогодні їх ефективність підтверджена численними психолого-педагогічними дослідженнями.

Постановка проблеми. Зміни в сучасному світі вимагають і змін мети та призначення професійної освіти. Завданням професійної освіти стає не лише забезпечення випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти набором професійних умінь та навичок, пов'язаних із технічною стороною діяльності, а й розвиток соціальних навичок, які дозволяють бути успішним незалежно від специфіки діяльності: вміння переконувати, знаходити підхід до людей, робота в команді, особистісний розвиток, критичне мислення тощо. Тому сьогодні призначення закладів освіти не стільки дати певну кількість знань, скільки навчити учнів мислити, робити усвідомлений вибір, орієнтуватися в потоці інформації, розвивати здатність до самоосвіти. Іншими словами, одним із пріоритетів системи професійної освіти має бути досягнення нового освітнього результату – формування ключових компетентностей у майбутніх фахівців.

Майбутньому кваліфікованому робітнику, з одного боку, потрібні ґрунтовні професійні знання для того, щоб бути компетентним працівником своєї галузі, а з іншого – надзвичайно важливі високорозвинені ключові компетентності, щоб реалізовувати особистісний і професійний розвиток, досягати кар'єрного зростання й соціального визнання.

Розв'язати дане актуальне завдання можна, застосовуючи інтерактивні технології в освітньому процесі, які дозволять не лише набутти професійних знань, умінь та навичок, а й формують здатність до саморозвитку, творчого та критичного мислення, уміння відстоювати власну думку, взаємодіяти з людьми, приймати рішення, вести діалог тощо.

Аналіз наукових праць. Сучасні моделі розвитку ключових компетентностей ґрунтуються на засадах компетентнісного підходу, суть якого полягає в тому, що увага акцентується на результатах освіти, причому, як результат розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини ефективно діяти в різних професійних та життєвих ситуаціях. У працях науковців щодо реалізації компетентнісного підходу (А. Баранніков, В. Байденко, В. Безрукова, Н. Бібік, Е. Зеєр, І. Зимняя, Н. Кузьміна, А. Маркова, Т. Орджі, В. Петрук, О. Пометун, Дж. Равен, О. Семенов, М. Стобарт, О. Темняткін, Г. Халаж, М. Холстед, Н. Хомський, А. Хуторської та

ін.) зазначається, що проблема формування компетентностей особистості складна і в якісному, і в структурному відношенні. Проте застосування компетентнісного підходу в освіті, як показує практика, дає значні результати.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемі розроблення й використання інтерактивних форм навчання у процесі підготовки майбутніх фахівців приділяли увагу М. Кларін, В. Кремень, Л. Пироженко, Є. Полат, Г. П'ятакова, А. Хуторський та ін.

Окремі аспекти формування ключових компетентностей досліджували І. Зимняя (ключові компетентності як результативно-цільова основа компетентнісного підходу в освіті), А. Хуторський (ключові компетенції як компонент особистісно орієнтованої парадигми освіти), Н. Бібік (компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування), О. Савченко (уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти). Проте проблемі застосування інтерактивних технологій, зорієнтованих на формування ключових компетентностей, приділено недостатньо уваги.

Мета статті – охарактеризувати інтерактивні технології як засіб формування ключових компетентностей учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Виклад основного матеріалу. У Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти України (2004), стверджується, що вдосконалення освітнього процесу у професійній школі пов'язане насамперед із тим, що відбувається перехід до нової особистісно орієнтованої освітньої парадигми, в центрі якої перебуває людина – майбутній фахівець, який не просто засвоює певну сукупність знань, а пізнає істину. При цьому, суб'єкти освітнього процесу – педагог і студенти/учні – мають бути рівноправними. Особливістю освітнього процесу в ЗП(ПТ)О є те, що його мета – підготовка конкурентоспроможного професійно мобільного фахівця, який відповідає жорстким вимогам сучасного ринку праці.

Отже, рівень професійної компетентності спеціаліста повинен оптимально співвідноситись як з інтересами особистості, так і з кадровим попитом промисловості. Такий підхід до професійної підготовки дав змогу перейти до багаторівневої

підготовки фахівців, що законодавчо затверджено в Україні (закони України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту»). Багаторівнева професійна освіта забезпечує поступове просування фахівця від нижчих шаблів (кваліфікований робітник) до вищих (спеціаліст, магістр), а також неперервність навчання. У свою чергу, ринкові умови праці потребують постійного підвищення кваліфікації робітника, спрямовують його на навчання впродовж усього життя.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2013) зазначено, що в XXI столітті ключовим завданням освіти має бути розвиток мислення, орієнтованого на стає майбутнє. Сучасний ринок праці вимагає від випускника здатності самостійно застосовувати теоретичні та практичні знання в нестандартних життєвих ситуаціях, адаптуватися в даних умовах, під час переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян.

Отже, випускник ЗП(ПТ)О повинен бути компетентним громадянином. Тому розглянемо поняття «компетенція», «компетентний», «компетентність», що пропонує сучасний тлумачний словник за редакцією В. Бусела (2005, с.560): *компетенція* – добра обізнаність із будь-чим; *компетентний* – той, хто володіє знаннями в якій-небудь галузі, тямущий, кваліфікований; *компетентність* – поінформованість, здатність реалізувати свої можливості у певній галузі. Український дослідник О. Ситник (2006, с.3) зазначає, що необхідно розмежовувати поняття «компетенція» та «компетентність». На його думку, поняття «компетенція» традиційно вживається у значенні «коло повноважень», а «компетентність» пов'язують із обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю. А. Хуторський (2003, с.60) також розділяє категорії «компетенція» і «компетентність». Під компетенцією вчений має на увазі відчужену, наперед задану соціальну вимогу (норму) до освітньої підготовки дитини, що необхідна для її ефективної діяльності у певній сфері. Компетентність, як наголошує автор, це – володіння відповідною компетенцією, що вміщує особистісне ставлення до неї й предмету діяльності, притаманна особистості вихованця якості (сукупність якостей) і мінімальний досвід його діяльності у певній сфері.

Закон України «Про вищу освіту» (2014) визначає компетентність як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну й подальшу навчальну діяльність та є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

У робочій програмі Європейської Комісії «Ключові компетентності для навчання протягом життя. Європейська довідкова система» (від 18.12.2006), визначено вісім груп (domains) ключових компетентностей, кожна з яких включає визначення, а також перелік відповідних знань (knowledge), умінь (skills) і цінностей (attitudes). Відтак, до переліку груп ключових

компетентностей укладачі цієї програми відносять: спілкування рідною мовою; спілкування іноземною мовою; математичні знання і базові знання науки і технології; компетентність у цифрових технологіях; вміння навчатися; міжособистісна та громадянська компетентність; підприємництво; культурне вираження (Рекомендація ЄС Європейського Парламенту та Ради, 2006).

Отже, можна зробити висновок, що ключові компетентності відображають набуті вміння й навички, що сприяють соціальному та професійному становленню особистості майбутнього фахівця.

Відчутним є також вплив технологій не тільки на ринок праці, але й на формування soft-skills або «м'яких навичок», яких сьогодні більше потребують роботодавці. Soft-skills – це міжпрофесійні навички, які дозволяють фахівцю адаптуватися до нових умов, змінювати сферу зайнятості, виконувати нестандартні завдання. В той час як hard-skills («тверді навички») – вузькоспеціалізовані, необхідні для виконання типових завдань, діють у межах конкретної професії. До soft-skills найчастіше відносять комунікативні навички, навички працювати в команді, вміння розвиватися тощо (Зінченко та Саприкіна, 2016).

На 48-му Всесвітньому економічному форумі в Давосі у 2018 році були озвучені десять основних навичок, які необхідні для досягнення успіху на роботі та підйому кар'єрними сходами в 2020 році: комплексне розв'язання проблем; критичне мислення; креативність; уміння керувати людьми; взаємодія з людьми; емоційний інтелект; уміння формувати власну думку та приймати рішення; орієнтація на клієнтів; уміння вести переговори; гнучкість розуму (вміння швидко переключатися з однієї думки на іншу). Як бачимо, майже половина цих навичок стосується комунікативної сфери, інша частина – здібностей щодо комплексного вирішення проблем, креативності, когнітивної гнучкості та критичного мислення. Отже, поняття «soft skills» («ключові компетентності») є необхідними для успішного соціального життя особистості, для самореалізації та просування кар'єрними сходами.

Для формування й розвитку ключових компетентностей потрібно застосовувати такі методи навчання, які дають можливість активно взаємодіяти в освітньому процесі, вести діалог, дискусію, приймати рішення, висловлювати та захищати свою точку зору. Найкраще для цього підходять інтерактивні методи навчання. Термін «інтерактивний», що означає «взаємодіючий», був запозичений із англійської. У сучасній педагогічній науці існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Окремі дослідники (Кобернік та Терещук ред., 2008) визначають його як діалогове навчання, наголошуючи, що «інтерактивний» означає здатність особистості взаємодіяти чи перебувати в режимі бесіди, діалогу з комп'ютером або людиною. За визначенням О. Пометун та Л. Пироженко (2003), сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес має відбуватися за умов активної взаємодії всіх його учасників, означаючи «співнавчання»,

«взаємонавчання», «колективне, групове навчання в співпраці». Успішність інтерактивних методів полягає в тому, що в ході їх реалізації в процесі навчання з'являється можливість включити не тільки думки, але й почуття, емоції, волю якості учнів, а також з'являється можливість залучити їх до активної пізнавальної діяльності і забезпечити реалізацію механізму самоосвіти.

Однією з ключових компетентностей є комунікативна, яка забезпечує успішну соціалізацію, адаптацію і самореалізацію особистості в сучасних умовах життя. Дана ключова компетентність означає готовність фахівця досягати мету усної та письмової комунікації: отримувати потрібну інформацію, представляти свою точку зору в публічному виступі й цивілізовано відстоювати її в діалозі, шанобливо враховуючи різноманітність принципів, переконань та цінностей інших людей. Тому такий метод, як «Робота в малих групах», дозволяє створити атмосферу співробітництва, ініціювати взаємодію учнів один з одним і викладачем. Діалогове спілкування виключає домінування однієї думки, передбачає багатосторонній процес обміну інформацією, і найбільше відповідає принципам особистісно-орієнтованого навчання, оскільки кожен робить свій особливий індивідуальний внесок у вирішення поставленого завдання. Інтерактивні методи «Дебати», «Дискусія» дозволяють учням розвивати такі комунікативні навички, як уміння публічно виступати й цивілізовано відстоювати свою точку зору, враховуючи погляди інших. Таким чином, багатофункціональна комунікативна компетентність, необхідна сучасній людині, може

досить ефективно формуватися за допомогою різноманітних інтерактивних методів.

Ще однією важливою ключовою компетентністю є готовність до вирішення проблем. Вона передбачає здатність аналізувати нестандартні ситуації, ставити мету, планувати результат своєї діяльності. Інтерактивний метод «Мозковий шторм» ставить учнів в умови, в яких їм необхідно самостійно формулювати проблему (ситуаційний аналіз), визначати способи її вирішення, пропонувати рекомендації, виробляти поради, що відповідає умовам формування ключової компетентності. Цей метод допомагає навчити учнів вирішувати проблеми, з якими їм доведеться повсякчас стикатися в реальному житті, створює сприятливі умови для використання методів моделювання конкретних ситуацій і ділових ігор.

Висновки. Формування ключових компетентностей майбутніх фахівців сприяє підвищенню рівня освіченості, необхідного для самореалізації, успішного соціального та професійного життя в сучасних умовах. Інтерактивні технології навчання є оптимальними формами розвитку ключових компетентностей, оскільки активізують діалог між викладачем та учнями, перетворюючи освітній процес на взаємодію всіх учасників навчання, спонукають для спільного вирішення проблеми. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення механізмів застосування інтерактивних технологій для формування ключових компетентностей учнів у ЗП(П)О.

Література

1. Бусел, В., 2005. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (з дод. і допов.). Ірпінь: ВТФ «Перун».
2. Верховна рада України, 2014. Закон України «Про вищу освіту», № 37-38. [online] [Останнє оновлення 25 Липень 2018] Доступно: <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>>. [Дата звернення 28 Жовтень 2018].
3. Зінченко, А. Г. та Саприкіна, М. А., 2016. Навички для України 2030: погляд бізнесу. *CareerHub*, [online]. Доступно: <<http://careerhub.in.ua/navichki-dlya-ukraini-2030-poglyad-biznesu/>>. [Дата звернення 30 Жовтень 2018].
4. Кобернік, О. та Терещук, Г. ред., 2008. *Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні*. Умань: СПД Жовтень.
5. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти України. Затверджено Міністерством освіти і науки України 5 липня 2004 р. *Професійно-технічна освіта*, 3, с. 2-5.
6. Освіта UA, 2013. *Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року*. Указ Президента України № 344/2013 від 25 червня 2013 року [online] [Останнє оновлення 25 Червень 2013] Доступно: <<http://osvita.ua/legislation/other/36322/>> [Дата звернення 28 Жовтень 2018].
7. Пометун, О. та Пироженко, Л. 2003. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання*. Київ: Видавництво А.С.К.
8. Верховна рада України, 2014. Рекомендація 2006/962/ ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18.12.2006 р. [online] Доступно: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975 [Дата звернення 28 Жовтень 2018].
9. Ситник, О., 2006. Професійна компетентність вчителя. *Управління школою*, 14, с.2-9.
10. Хуторской, А., 2003. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*, 2, с.58-64.

KEY WORDS:

the competence,
key competences,
competences,
competence approach,
soft-skills,
hard-skills,
digital-skills,
interactive technologies

Abstract

Theoretical principles of development of the key competencies of students at the vocational schools with the help of interactive technologies

*Odnorog Galina,
postgraduate,*

*Institute of Vocational Education of
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*

The key competencies are represented in the article as the necessary condition of the present, caused by the influence of technology on the development of the individual, social life in general and the labor market. The essence of the concept of "competence" and "competences" is specified. Two groups of life skills are compared: soft skills and hard skills, which are an integral part of the professionalism and effectiveness of future professionals. The urgency of the consideration of the problem of development of vocational schools students' inter-professional skills is substantiated on the basis of theoretical analysis. The need to form the key competencies that contribute to a successful personal and professional career is emphasized. The developed key competences of vocational schools graduates are considered as a pedagogical goal, a basic indicator of educational outcomes that fully reflects the needs of the individual, society and employers. The development of "soft skills" of future skilled workers involves the ability of self-development, creative and critical thinking, and the ability to form your own thoughts, allows adapting to the new conditions, performing non-standard tasks. The effectiveness of the use of interactive technologies in the educational process of the vocational (vocational and technical) schools is emphasized aimed at the development of the key competencies. The interactive technologies tools as mechanisms for attracting students to activities that promote the development of "soft skills" are reviewed. The features of such interactive methods as "Activities in small groups", "Debates", "Brainstorming" and their influence on the development of students' communicative skills, readiness to solve problems, ability to analyze and plan the results of their activities are determined. These methods play an important role in the educational process and today their effectiveness is confirmed by numerous psychological and pedagogical studies.

References

1. Busel, V., 2005. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy (z dod. i dopov.). Irpin: VTF «Perun».
2. Verkhovna rada Ukrainy, 2014. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu», № 37-38. [online] [Ostannie onovlennia 25 Lypen 2018] Dostupno: <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>>. [Data zvernennia 28 Zhovten 2018].
3. Zinchenko, A. H. ta Saprykina, M. A., 2016. Navychky dlia Ukrainy 2030: pohliad biznesu. CareerHub, [online]. Dostupno: <<http://careerhub.in.ua/navichki-dlya-ukraini-2030-poglyad-biznesu/>>. [Data zvernennia 30 Zhovten 2018].
4. Kobernik, O. ta Tereshchuk, H. red., 2008. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii u trudovomu navchanni. Uman: SPD Zhovten.
5. Kontsepsiia rozvytku profesiino-tekhnicnoi (profesiinoi) osvity Ukrainy: Zatverdzheno Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy 5 lypnia 2004 r. Profesiino-tekhnicna osvita, 3, s. 2-5.
6. Osvita UA, 2013. Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 344/2013 vid 25 chervnia 2013 roku [online] [Ostannie onovlennia 25 Cherven 2013] Dostupno: <<http://osvita.ua/legislation/other/36322/>> [Data zvernennia 28 Zhovten 2018].
7. Pometun, O. ta Pyrozhenko, L. 2003. Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia. Kyiv: Vydavnytstvo A.S.K.
8. Verkhovnarada Ukrainy, 2014. Rekomendatsiia 2006/962/ YeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (IeS) «Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia» vid 18.12.2006 r. [online] Dostupno: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975 [Data zvernennia 28 Zhovten 2018].
9. Sytnyk, O., 2006. Profesiina kompetentnist vchytelia. Upravlinnia shkoloiu, 14, s.2-9.
- Khutorskoy, A., 2003. Klyuchevyye kompetentsii kak komponent lichnostno oriyentirovannoy paradigmy obrazovaniya. Narodnoye obrazovaniye, 2, s 58 – 64.
10. Hutorskoy, A., 2003. Klyuchevyye kompetentsii kak komponent lichnostno oriyentirovannoy paradigmy obrazovaniya. Narodnoye obrazovanie, 2, s.58-64